

פרשת ויצא

פרשת ויצא הרעיון המרכזי היא גנטיקה.

מאת ראובן זילברמן

reuven49@walla.co.il

חוקי מנדל

גנטיקה מהיא. לפני כ-150 שנה הוציא נזיר גרמני בשם גרגור יוהאן מנדל מאמר עלום על ניסיונותיו בהכלאות של אפונים אפונה ריחנית עם פרחים צבעוניים. ערך ניסויים עם הציבעוניות של הפרחים. במאמרו תיאר מנדל את מסקנותיו בנוגע לכללי הורשה. מנדל לא זכה להכרה בחייו, אך לאחר מותו הוכר כאבי הגנטיקה. מנדל הבין את מה שרבים לא הבינו עד אז, והוא שתכונות העוברות בתורשה מיוצגות ע"י פקטורים (גנים) אשר מגיעים בזוגות, כאשר כל אחד מבני הזוג בעל סיכוי שווה לעבור בתורשה לצאצא. מנדל גם טבע את המונחים **דומיננטי** ו**רצסיבי**, באמצעותם תיאר את המופעים של התכונות בהן צפה באפונים. ההסבר שלפנינו מסביר את חוקי מנדל וכיצד הן מתארים את כללי התורשה הבסיסיים

גן דומיננטי - הגן ה'שולט', זה שלקח את השליטה על עצמו.

גן רצסיבי - גן שלא 'פועל' בדור הזה, אבל יכול 'להפעיל' את עצמו בדור הבא או לאחר מכן.

הנושא והרעיון הגנטי מתחיל בפרשת נח, בסוף פרשת תולדות וממשיך בפרשת ויצא. יש לקרוא את המילים הקטנות להבין ולקשר לנושא.

בראשית ט"ו וַיִּהְיֶה נֹחַ, מִיֵּינוֹ; וַיֵּדַע, אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. וַיֹּאמֶר, אֲרוּר כְּנָעַן: עֶבֶד עֲבָדִים, יִהְיֶה לְאַחִיו **בראשית י'** וַכְּנָעַן, יָלַד אֶת-צִידִן בְּכַרְוֹ-וְאֶת-חֹת. וְאֶת-הַיְבוּסִי, וְאֶת-הָאֲמֹרִי, וְאֶת, הַגְּרִגְשִׁי. וְאֶת-הַחִוִּי וְאֶת-הָעֵרְקִי, וְאֶת-הָאֲרֹזִי וְאֶת-הַצְּמֵרִי, וְאֶת-הַחֲמִתִּי; וְאַחַר נִפְצוּ, מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי. וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי, מִצִּידִן-בְּאֶרֶץ גְּרָרָה, עַד-עֵזָה: בְּאֶרֶץ סְדֹמָה וְעִמְרָה, וְאֶדְמָה וְצִבְיִם-עַד-לָשֶׁע. אֵלֶּה בְּנֵי-חָם, לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם, בְּאֶרְצָתָם, בְּגוֹיָהֶם"

מתוך פרשת בראשית נח לא מקלל את בנו חם הוא מקלל את בנו של חם **כנען**. משתי סיבות.

1. אלוהים מברך את נח ובניו. נח לא יכול להפר דברי אלוהים" **יְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פֹּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ:**"

2. לאב קשה לקלל את הבן שלו.

הקללה חלה על בנו של נח, כנען ובניו כלומר קללה גנטית גן **דומיננטי** לכל הדורות. כנען לא נולד בזמן הקללה. הקללה היא על הזרע גנים של חם לכן לכנען יש גן דומיננטי מקולל לא טוב. אם נשווה זאת לקללת קין. הקללה של קין היא קללה אישית ולא לבניו ולדורות לאחר מכן. **"וַעֲתָה, אָרוּר אֶתְּהָ, מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ, לְקַחַת אֶת-דַּמִּי אֶחָיו מִיָּדָה. כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה, לֹא-תִטֵּף תֵּת-כֹּחָהּ לָךְ; נָע וָנָד, תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ"**

הקללה של כנען היא על האדם ולא על הארץ. כנען וילדיו חתי, יבוסים, אמורים, גרגשי, חוים, **ישבו בארץ כנען**. כלומר מבחינה גנטית הכנענים החיתים היבוסים האמורים הגירגשי החוים והערקיים מקוללים לכל הדורות. זאת יודעים גם אברהם וגם יצחק. שלכנענים יש בהם גן לא טוב גן מקולל.

לכן הם לוקחים לנשים מחרן.

בסוף פרשת תולדות מבקש יצחק מבנו יעקב ללכת לחרן.

בראשית כח **"וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יעֲקֹב וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן. ב. קוים לך פְּדִנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמָּךְ וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אֶחָיו אִמָּךְ....."**

וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת-יעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פְּדִנָה אֲרָם לְקַחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ עָלָיו לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן. וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּלָּךְ פְּדִנָה אֲרָם. וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו. וַיִּלָּךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחֲלַת בַּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרְהָם אֲחוֹת נָבִיּוֹת עַל-נָשָׁיו לֹא אִשָּׁה.

עשו במקור עברי יהודי הוא מעניש ומכעיס את אביו בכך שנושא לאשה את בנות כנען.

מאחר והיהדות ממשיכה לפי דת האמא.

ילדי עשו אינם יהודים. זו הסיבה לאי המשכיות יהדותם של ילדי עשו.

זהו **קטע ראשון לגנטיקה בפרשה**.

אפשר לומר שארץ כנען היא ארץ זבת חלב ודבש ומיועדת לעם ישראל.

יש הרבה לדבר על כך. נדבר בפעם הבאה.

המשך לפרשת ויצא.

פרשה זו מכילה מספר ארועים רצופים. לכל ארוע יש משמעות לגבי הרעיון הכללי של הפרשה. בפרשה הנושא גנטי דמוגרפי של עם ישראל. גנטיקה של צמחים והשפעה על האדם וכן גנטיקה של בעלי חיים. בבסיס האבות והאמהות הקדמונים של עם ישראל הם: שם הבן של נח, אברהם ושרה, יצחק ורבקה. מיעקב מתחיל **המגוון** הגנטי של עם ישראל.

בחלום יעקב מסופר.

"והנה יהנה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. יד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל-משפחות האדמה וזרעך"

... **כי לא אעזבך עד אשר אם-עשיתי את אשר-דברתי לך**. זו פתיחה של הפרשה, עם הבטחה מראש שזרע יעקב יגדל ויפרח ומגדיר מראש את גבולות את גבולות הארץ. מתוך המילים מבינים שאלו גבולות **ארץ כנען**.

נא לשים לב, שיש קשר למילים של אלוהים בחלום לבין הפרשה הקודמת תולדות. ימה קדמה צפונה ונגבה היא **ארץ כנען**.

עשו מתחתן עם בנות כנען להרגיז את יצחק ורבקה. כעונש **ארץ כנען** מועברת ליעקב ובני ישראל.

יעקב על מנת להגדיל את זרעו. צריך ללדת ילדים רבים להגדלת הילודה והדמוגרפיה. הוא מתחתן עם שתי נשים. אך יולד ילדים מארבעה נשים. ומכאן מתחיל המשך עם ישראל מנשואיו ללאה ורחל והפילגשות בלהה וזילפה.

מהם נולדים 13 ילדים כולל אפרים מנשה ודינה. בירידה מצרימה הפכו לרבים מאוד.

אחרי ירידת בני ישראל מצרימה ולאחר מות יוסף. בספר שמות כתוב.

"ויהי כל-נפש יצאי ירה-יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. וימת יוסף וכל-אחיו וכל הדור ההוא. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד ומאד ותמלא הארץ אתם."

בפרשת ויצא בנקודה זו מתחיל **המגוון הגנטי** של עם ישראל.

כתוב "וילקבו, שתי בנות: שם הגדלה לאה, ושם הקטנה רחל. ועיני לאה, רפות; ורחל, היתה, פת-תאר, ויפת מראה. ויאהב יעקב, את-רחל.

נשאלת שאלה. מה זה עיניים רכות.

שד"ל ועיני לאה רכות: רך" ענין חולשה ויתרון הרגשה, כמו רך הלבב) **דברים כ' ח** (והבאתי מורך בלבבם) ויקרא כ"ו ל"ו. (והטעם שהזכירה התורה דבר זה הוא (כדברי תלמידי כמוהר"ר איגל) לבלתי נחשוב כי מה **שלא היה יעקב אוהב את לאה היה מפני מידות רעות שהיו בה**; והיה זה גנאי לשבטים שיצאו ממנה.

נא לשים לב למילים "שלא היה אוהב את לאה מפני מידות רעות שהיו בה"...האם יש כאן הגיון. מהיכן לקח שד"ל את הרעיון הזה?. לא הבנתי פרושו. הפרוש הנכון לפי דעתי.

תשובתי היא בצורה ברורה מהדרש. יפת תואר ויפת מראה. מקובל לומר על אשה יפת מראה ורואים זאת. נושא גשמי!

לעומת זאת עיניים רכות הוא נושא רגשי ורוחני. רק סופר משורר ואדם עם רגש סוביקטיבי יכול להגיד משפט של עיניים רכות. משפט כזה הוא לא שפת רחוב אלה שפה ספרותית.

בספר בראשית כתוב "ויאמר אלהים, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו... ויברא אלהים את-האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אתו: זכר ונקבה, ברא אתם"

צלם בא מהמילה **צל** ו**דמות** זו השתקפות כמו **דמות** בראי. כלומר הם בר חלוף נעלמים.

לאורך כל התורה ישנם דוגמאות אחד ברמות גבוהות אלוהות לעומת רמות נמוכות אנושיות

אלוהים מראה לנו עד כמה אנחנו בני האדם אפסיים וקטנים תמיד גשמיים וחומרניים שחמישה החושים עובדים עלינו.

לעומתו אלוהים כולו רוחניות, אין סופית.

לאה עיניים רכות תאור רוחני. דמות אלוקית. הגן הדומיננטי הוא גן רוחני, חכמה ודעת.

רחל בתאור שלה גשמי וחומרי אנושי, הגן הדומיננטי הוא גן של גשמיות, יופי חומריות וארציותה.

הנטיה הטבעית והסימפטיה שלנו היא לרחל. לכן בקריאה ראשונה אנחנו מרחמים עליה שאין לה ילדים בתחילה.

אם נבחן את התוצאות ההסטוריות נבחין.

שכל הדמויות ה**רוחניות** והמשמעותיות יצאו מ**לאה**. ראובן לוי יהודה משה הלויים. **דוד**, שמואל הנביא, שלמה, הנביא ירמיהו.

וכל הדמויות ה**חומריות** ואנושי צבא יצאו מ**רחל**: יוסף שר כלכלה כלכלן. יהושע מצביא צבאי. שאול מלך אנושי. ברק

בהמשך הפרשה מסופר על הדודאים.

וילך ראובן בימי קציר-חטים, וימצא דודאים בשדה, ויבא אתם, אל-לאה אמו; ותאמר רחל, אל-לאה, תני-נא לי, מדודאי בנך. ותאמר לה, המעט קחתך את-איש, ולקחת, גם את-דודאי בני; ותאמר רחל, לכן ישכב עמך הלילה, תחת, דודאי בנך. ויבא יעקב מן-השדה, בערב, ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא, כי שכר שכרתיך בדודאי בני; וישכב עמה, בלילה הוא. וישמע אלהים, אל-לאה; ותהר ותלד ליעקב, בן חמישי."

בסיפור הדודאים ישנו פן גנטי. בסיפור זה אין הסבר הגיוני כיצד דודאים משפיעים על הריון יתכן ויש סוג של פסיכולוגיה או קרינה.

חוקי התורה פרשת ויצא? מאת פרופ' י. פליקס

האם יתכן ששני החוקים המהפכניים בתחום הגנטי, אשר התגלו רק בדורות האחרונים: חוקי התורה ע"ש מנדל, וחוק ההטרוזיס, מופיעים בתורה שניתנה לפני למעלה משלושת אלפים ושלוש מאות שנה??

למרבה הפלא, לדעת פרופ' י. פליקס התשובה חיובית בהחלט. ויותר מכך, לדבריו חוקים אלה אשר גילויים מיוחס לעידן המודרני, התגלו בחלום נבואי ליעקב אבינו כדי להצילו מרמאות לבן הארמי, עוד לפני למעלה מארבעת אלפים שנה! (דברי פרופ' פליקס זכו לדברי הערכה חמים ב"טיים" הלונדוני רב התפוצה, והתפרסמו באנציקלופדיה יודאיקה. וראה עוד בספרו "טבע וארץ בתנ"ך" עמ' 28-41) 31

נתבונן תחילה בקצרה במעשה יעקב ולבן.

שבע שנים רעה יעקב את צאן לבן תמורת נישואיו עם רחל בתו, אך לבסוף רומה על ידו וקיבל את לאה. כדי לשאת גם את רחל, נאלץ יעקב לעבוד שבע שנים נוספות. עם לידת בנו האחד עשר (-יוסף), הוא מבקש מלבן: **"שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי"** (בראשית ל, כה). לבן מפציר בו שיישאר וימשיך לעבוד אצלו שהרי **"ברכני ה' בגללך"**, והוא מתחייב: **"נקבה (=נקוב) שכרך עלי, ואתנה"**. יעקב מתרצה להישאר והשכר המסוכם ביניהם הוא: כל שה או עז נקוד וטלוא (-מלשון טלא). כלומר שאין צבעו אחיד וחלק אלא יש בו כעין טלאים או נקודות בצבע שונה), יהיה ליעקב. לאחר ההסדר החדש, לבן מפרש את הדברים כרצונו וטוען שההסכם מתייחס רק לנולדים מעתה והלאה... וכדי שלא יהיה יכוח מתי נולד כל שה או עז כזה, לבן מסיר בו ביום את כל הנקודים והטלואים ונותן אותם ביד בניו כאשר דרך של מהלך שלשה ימים מבדיל בין עדרים אלה, לבין עדרי הצאן החלק אשר נותר ביד יעקב. בפעולה זו לבן גם מרוויח שסיכויי הצאן הנותר להמליט צאן נקוד וטלוא, שואפים לאפס. [המדקדק בפסוקים רואה את השינויים אשר לבן משנה שוב ושוב מההסכם, כדי לרמות את יעקב. דבר המוזכר גם בדברי המלאך ליעקב (בראשית לא, יב) ובדבריו הכואבים של יעקב לנשותיו (בראשית לא, מא). ועיין במפרשי התורה.]

יעקב אשר נוכח ברמאות החוזרת ונשנית של לבן, מחליט לעשות מעשה כדי לקבל לפחות חלק מהמגיע לו: **"ויקח לו יעקב מקל לבנה לח, ולוז, וערמון (-מקלות בצבעים שונים), ויפצל בהן פצלות לבנות מחשוף הלבן אשר על המקלות, ויצג את המקלות אשר פיצל ברהטים בשקתות המים אשר תבואן הצאן לשתות לבנות בבואן לשתות. ויחמו הצאן אל המקלות ותלדן הצאן 32 עקודים נקודים וטלואים"**. (בראשית ל, לז-לט) **"והיה בכל יחם הצאן המקושרות (-הם הזכרים ההולכים אחרי הנקבות בכל עת, ולא יפרדו מהם לרוב תאוותם. מלשון ונפשו קשורה בנפשו". הרמב"ן בביאורו) ושם יעקב את המקלות וכו'.** ובהעטיפ הצאן (אלה המאחרים להתייחס. וכמו שתירגם אונקלוס "בלקישות" מלשון מלקוש, הגשם האחרון. וכן פירשו רש"י והאבן עזרא) **לא ישים. והיה העטופים, ללבן (-את המאחרים להתייחס העביר יעקב לעדרי לבן), והקשורים (-הממהרים להתייחס), ליעקב. ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים"** (שם מא-מג).

ויש להבין במעשה זה מספר נקודות תמוהות:

א. גם אם קיימת השפעה מסוימת של ראייה בזמן ההתעברות, האם יתכן שמספר העוברים המושפעים ממנה יהיה רב כל-כך ללא התערבות ניסית עד כדי עושר רב של צאן רב ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים כמתואר בפסוקים? יש לציין שגם בשעה שיעקב משוחח עם נשותיו, אינו תולה את הצלחתו במעשה המקלות אלא בחזיון המלאך שראה. (ראה בהמשך שאלה ג').

ב. מה פשר הקפדת יעקב להפריד את הזכרים המאחרים להתייחס (העטופים) ולהרחיקם מעדרו? וכי מה ההבדל בין הממהרים למאחרים להתייחס לענין המטרה המרכזית של יעקב, שהנולדים יהיו נקודים וטלואים?

ג. כאשר יעקב מדבר מאוחר יותר עם נשותיו על אודות החזון שראה בהיותו בשדה, הוא מספר להן: **"ויהי בעת יחם הצאן, ואשא עיני וארא בחלום והנה העתודים" (התיישים והאילים הזכרים - נקראים עתודים". ביאור הרמב"ן על התורה) העולים על הצאן, עקודים נקודים וברודים (כך הוא רואה בחלום, וזאת בניגוד למציאות שבה הרי כל הזכרים והנקבות שבעדרו, חלקים). ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום, יעקב! ואומר הנני. ויאמר שא נא עיניך וראה: כל העתודים העולים על הצאן, עקודים נקודים וברודים. כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך" (ומכאן ואילך לא יעשה עוד יעקב מקלות"-ביאור הרמב"ן על התורה. כלומר, החל מחזון זה הפסיק יעקב להשתמש בשיטת המקלות המפוצלות). וצריך להבין את פשר ראיית יעקב בחלום הנבואי את הזכרים כנקודים וטלואים, בעוד שבמציאות הם חלקים לגמרי.**

לדעת פרופ' פליקס, מעשי יעקב מוכיחים כי בחזון זה התגלו לו חוקי התורה אשר ידיעתן גרמה לו להפסיק להשתמש בשיטת המקלות המפוצלות -המקובלת אצל הרועים ותועלתה מועטת, ולעבור לשיטה חדשנית המבוססת על חוקים אלה שבתחום הגנטי, אשר בעקבותיה אחוז הנולדים כאשר הם נקודים וטלואים הלך וגדל, עד התוצאה: **"ויפרוץ האיש (יעקב) מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים"**. (בראשית ל, מג).

בחזון התגלה ליעקב כי גם צאן שצבעו חלק, לאמיתו של דבר יתכן שהוא דווקא נקוד וטלוא - לענין הדורות הבאים. וזאת משום שאמנם בחיצוניותו הוא חלק, אך טמונים בו גנים של נקודים וטלואים (וזה מה שאמר לו המלאך: **"שא נא עיניך וראה"**, כלומר הבט וראה את האמת כי: **"כל העתודים העולים על הצאן, עקודים נקודים וברודים"** -אף על פי שבעין רגילה הם נראים כחלקים), וכשתצליח לאתר מבין הצאן את נושאי הגנים הדומיננטים (-המשתלטים) של הנקודים והטלואים ותשתמש בהם, הרי הגנים הנקודים והטלואים ישלטו על הגנים הלבנים, **והתוצאה תהיה: ולדות נקודים וטלואים**. וכאן נכנסים לתמונה חוקי התורה ע"ש מנדל וחוק ההטרוזיס (חוק און-יתר להטרוזיגוט). ונפרטם בקצרה להבהרת הדברים.

בהמשך יכתב על כל הגנטיקה בפרשת בראשית.